

Daniel Hrenciuc, *Maghiarii în Bucovina (1774-1941)*, Iași, Editura Princeps Edit, 2006, 498 p.

Regretatul academician maghiar I. Tóth Zoltán enunța un principiu esențial: „Istoria este știința realității. Fără cunoașterea realității, tot ce afirmăm despre trecut este iluzie [...]”¹. Acest enunț axiologic este în deplină congruență cu travaliul științific întreprins de tânărul istoric dr. Daniel Hrenciuc la elaborarea lucrării *Maghiarii în Bucovina (1774-1941)*. Grație acestei apariții editoriale, bibliografia istorică a României înserează un nou câștig al istoriei-cunoaștere privind evoluția comunității maghiarilor bucovineni, cu un aport distinct în concertul multiconfesional și pluriethnic al nord-vestului Moldovei.

Un excurs frugal asupra activității științifice anterioare a autorului este în măsură să ne releve aplicația pentru cercetarea istoriei în contextul diversității multiculturale și multiconfesionale a estului Europei. Daniel Hrenciuc a aprofundat specializarea în istoria contemporană universală, stagiul de cercetare încununat cu teza de doctorat intitulată *Relațiile româno-polone în etapa 1918-1934* (2003). În anul 2006 beneficiază de o bursă de studii în străinătate, oferită de Universitatea Jagiellonă din Cracovia, pe parcursul căreia se documentează amplu asupra istoriei Poloniei și relațiilor româno-polone.

Lucrarea *Maghiarii în Bucovina (1774-1941)* se integrează genului monografic și categoriei publicațiilor de documente. Încă din primele pagini, autorul atrage atenția că a sosit timpul surmontării discursurilor de tip *historia militans*, opțiunile sale îndreptându-se spre utilitatea istoriei în beneficiul identitar și cel al conexiunilor dintre diversele spații culturale: „Intenția noastră este mai degrabă aceea de a dezvolta subiectul enunțat în titlul acestei lucrări, decât de a adăuga un reper pentru o polemică departe de un final previzibil”. Prin demersul său, dr. Daniel Hrenciuc își propune să înfățișeze istoria unor comunități maghiare, integrată în macropeisajul evenimential al istoriei-realitate din Bucovina și Imperiul Habsburgic, în veacurile XVIII-XX, precum și în ambientul politic al Regatului României, în anii interbelici ai secolului trecut.

Plaja cronologică a temei tratate este calibrată asupra perioadei 1774-1941, apreciindu-se că *incipitul* existenței comunităților maghiare din Bucovina ar coincide cu anexarea acesteia la Imperiul Habsburgic. De altfel, autorul propune o periodizare a istoriei Bucovinei sub Habsburgi: etapa administrației militare (1774-1786), etapa galițiană (1786-1848) și perioada autonomiei provinciale (1849-1918) (p. 9-10).

O succintă trecere în revistă a problematicei tratate este de natură să ne prezinte tematica discursului istoriografic al tânărului istoric Daniel Hrenciuc. Cele mai timpurii referințe privind comunitățile maghiare din Bucovina sunt consemnate de izvoarele documentare austriece – rapoarte, itinerarii, jurnale de călătorie – întocmite de oficialii civili și militari din perioada *Aufklärung*-ului. Rămâne un adevăr valabil demonstrat faptul că integrarea Bucovinei în sistemul central-european a imprimat tot mai mult acestui spațiu amprenta civilizatoare a lumii moderne. Stabilirea alogenilor în Bucovina habsburgică s-a produs în cadrul procesului de colonizare a provinciei cu populații din diverse zone ale Imperiului. Politica reformelor tereziene și iosefine a configurat și în această parte a monarhiei un cosmopolit univers multiethnic și

¹ I. Tóth Zoltán, *Primul secol al naționalismului românesc ardelean 1697-1792*, traducere de Maria Someșan, București, Editura Pythagora, 2001, p. 5.

multiconfesional, unde au conviețuit laolaltă români, ucrainieni, germani, evrei, polonezi, ruși lipoveni, maghiari, slovaci, armeni, greci, italieni, turci. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, maghiarii, originari din scaunele secuiești, au întemeiat cinci colonii în Bucovina: Istensegits (Țibeni) – 1774, Fogadjisten (Iacobești) – 1777, Hadikfalva (Dornești) și Józseffalva (Vornicenii Mari) – ambele în 1785, precum și Andrásfalva (Măneuți) – 1786. În contextul lucrării, ne sunt prezentate o sumă de aspecte legate de evoluția acestor așezări, participarea la viața economică, politică, socială și culturală a provinciei. Autorul inventariază familiile de coloni după patronime, articulând o veritabilă „hartă” a onomasticii locale.

Ca și în Transilvania, unde, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, naționalitățile și-au înscris mișcarea culturală în context asociaționist, precum SKV-ul, ASTRA, EMKE, în Marele ducat al Bucovinei populația maghiară a încercat a-și păstra identitatea culturală și confesională sub egida Asociației „Szent László” (1861). Acutizarea crizei economico-sociale din Imperiu, la finele secolului al XIX-lea, va înrâuri fluxul emigrării din Bucovina înspre Occident. Unii dintre maghiarii bucovineni au fost atrași de șansa unui nou început în „Lumea nouă”, emigrând în S.U.A. și Canada, unde au întemeiat așezări noi, precum: Esterhazi, Szekelyfold, Mariavolgy, Punnichy, Hapkins, Hamilton.

Secțiunea alocată comunităților maghiare bucovinene în perioada interbelică aduce în discuție o problemă puțin frecventată cu echidistanță în peisajul nostru istoriografic. Istoricul Daniel Hrenciuc operează cu termenul juridic *administrația românească în Bucovina*. Ne sunt aduse în atenție, fără a estetiza umbre sau nuanța lumini, diverse fațete ale realității dintre cele două războaie mondiale, cum ar fi: integrarea maghiarilor din Bucovina în concertul comunităților etnice din Regatul României, evoluția învățământului în limba maternă, aplicarea reformei agrare din 1921, portretul statistic interbelic al comunităților maghiare. Este de menționat subcapitolul intitulat „Regatul Român și Republica Ungară în perioada interbelică. Scurte considerații asupra regimului de protecție a minorităților naționale” (p.74-76). Deși redus ca extindere, acesta abordează o tematică aproape inedită pentru cele două istoriografii – română și ungară. Sunt prezentate, pe de o parte, statutul minorităților naționale în România interbelică, iar de cealaltă parte, regimul naționalităților în Republica Ungară. Fără a ascunde virtualul „fărăș” al istoriei sub preș, sunt discutate în paralel cele două trenduri existente în aceste state naționale: „maghiarizarea” și „românizarea”. Ca și astăzi, și atunci nivelul de respectare a drepturilor minorităților naționale reprezenta un indiciu revelator al gradului de democrație.

Punctul terminus al cronologiei maghiarilor din Bucovina este fixat în anul 1941, în contextul pierderilor teritoriale suferite de Regatul României. În primăvara anului 1941, a început plecarea masivă a locuitorilor din localitățile maghiare bucovinene, pe fondul evenimentelor inițiate de arbitrajul de la Viena. În opinia autorului, „plecarea maghiarilor din Bucovina, după 167 de ani de viețuire neîntreruptă, a însemnat sfârșitul unei experiențe istorice” (p. 96).

Un număr consistent de documente, selectate din diverse fonduri de arhivă, au fost puse în circuitul științific, prin publicarea acestora în lucrarea de față (p. 97-468). Temelia argumentațională a cărții apelează atât la izvoare documentare edite, cât și la cele inedite, memorialistică, periodice, lucrări generale și de specialitate. Itinerarul parcurs pentru recuperarea identității istorice a maghiarilor din Bucovina a presupus

cercetarea unor izvoare documentare păstrate la: Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, Arhivele Naționale Istorice Centrale, Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Suceava. De asemenea, au fost valorificate o sumă de izvoare externe austriece, slavone, franceze și maghiare, puse la îndemână grație corpusurilor de documente externe publicate. Bibliografia lucrării înmănunchează peste 150 de titluri, fiind citate lucrări mai vechi și mai noi ale diversilor istorici. Prezența autorilor occidentali, cu lucrări ce depun mărturie pentru maghiarii din Bucovina, conferă echidistanța unei viziuni „din afară”. Prin recursul la ideile susținute de istoriografia ungară și română, se conferă lucrării deschiderea atât de necesară către comunicare și dezbateri. Textul este completat cu o iconografie formată din: hărți, planuri topografice ale localităților, precum și o serie de fotodocumente.

Tipologia discursului istoric profesat în lucrare este în rezonanță cu cel al școlii istoriografice occidentale contemporane. Cu o viziune asupra identităților confesionale și etnice din spațiul multicultural european asanată de mitizări și ingerințe ideologice, tânărul istoric mărturisește: „Fără a ne lăsa cuprinși de nostalgiile unei mitizări a istoriei Bucovinei [...], refuzând o abordare patetică ori exacerbată, naționalistă, pledăm călăuziți – în măsura limitelor noastre – de spiritul obiectiv al istoricului de bună credință” (p. 19).

Dacă, în general, scrisul istoric nu a abordat decât tangențial, mai mult din perspective demografice și etnoconfesionale, trecutul comunităților etnice din Bucovina, lucrarea tânărului istoric Daniel Hrenciuc, *Maghiarii în Bucovina (1774-1941)*, ne oferă o radiografie complexă asupra evoluției și dezvoltării în timp a comunității maghiarilor bucovineni.

Dorin Petresc

Interstitio. East European Review of Historical Anthropology, vol. I, nr. 1, June 2007, 136 p.

Aflată la primul număr, noua revistă de istorie de la Chișinău, ce îi are ca editori principali pe Virgiliu Bârlădeanu și Tomasz Pawelec, a luat naștere sub egida Centrului *Rethinking History* din cadrul Universității Libere din Moldova, în colaborare cu Institutul de Istorie de la Universitatea din Silezia (Polonia). Dintru început trebuie menționat că *Interstitio*, ce însumează la această primă apariție opt studii (dintre care cinci în limba engleză și trei în limba română), promite mult încă de la debutul editorial, atât prin ținuta estetică, cât și prin conținutul științific. În treacăt fie spus, răsfoind revista lectorul va avea cu siguranță impresia că are în față o publicație din alte spații istoriografice mai însozite.

Surprinzătoare prin insolitul ei, revista este adaptată standardelor occidentale în materie științifică, pe de o parte, dominând cantitativ materialele în limba engleză, iar pe de altă parte, ca machetă a calității, fiecare studiu având câte un recenzent. De asemenea, temele abordate sunt unele de actualitate, din sfera memoriei colective,

